

DRUŽBENA STRUKTURA

Družbeni odnosi se vzpostavijo, kadar se med posamezniki ali dr.skupinami vzpostavi *družbeni stik ali interakcija&sporazumevanje ali komunikacija*.

Za sociološko preučevanje so primerni *trdni, obstojni in trajni* odnosi. V nekatere odnose smo prisiljeni vstopati (nujni, neizbežni), druge pa lahko izbiramo (odraz naših želja, potreb, odnosov). Odnosi se delijo po *obliki ali vsebini*. Glede na obliko: združevalni ali konjunktivni in razdruževalni ali disjunktivni.

Značilnosti odnosov sodelovanja (kooperacije): so odnosi, kjer ljudje sodelujejo z namenom, da bi dosegli *skupen cilj ali zadovoljimo določene potrebe*.

Sodelujemo lahko prisilno ali prostovoljno.

Prilagajanje (akomodacija): so odnosi, v katerih smo *prisiljeni sklepati kompromise* zaradi dejavnosti, ki jo opravljamo z drugimi, in skupnih interesov skupine.

Asimilacija: so odnosi, v katerih ena skupina izgubi lastne značilnosti, *se prilagodi in prevzame kulturne vzorce* prevladujoče skupine. Pojavlja se v narodnostnih manjšinah, pri migrantih, pri ljudstvih koloniziranih dežel. Lahko je prostovoljna ali nasilna.

Tekmovanje: so odnosi, ko se posamezniki ali skupine *potegujejo za nek cilj, ki ni vsem dosegljiv* in pri tem upoštevajo 'pravila igre'. V modernih družbah pa pri tekmovanju nimajo vsi enakih izhodiščnih možnosti.

Nasprotovanje: so odnosi, pri katerih poskušajo posamezniki *onemogočiti drug drugega*, da bi dosegli svoje cilje, čeprav pri tem ne poskušajo nasprotnika uničiti.

Konfliktni odnosi: so odnosi, pri katerih poskušajo posamezniki ali skupine *nasprotnika popolnoma onemogočiti* in mu *odvzeti možnost*, da bi dosegel svoj cilj. Uporablja se silo ali grožnje-vojna.

Pozitiven vidik: spremenljiv način izražanja & reševanja dr. napetosti, kar prispeva k stabilnosti & povezanosti družbe.

Družbene vloge so celota družbenih norm ali pravil v določeni kulturi, ki izhajajo iz pozicije posameznika v dr.strukturi & določajo njegovo obnašanje. Družbenih vlog se ljudje učimo v socializacijskih procesih v družini in raznih institucijah. Številne vloge & norme ponotranjimo, druge pa igramo zaradi strahu pred sankcijami.

Idealna vloga pomeni popolno upoštevanje zahtev & pravil družbe, **dejanska vloga** pa trenutno obnašanje posameznika v vlogi, ki predstavlja tudi odstopanje od idealne vloge.

Konflikti znotraj vloge: so primeri ko je vloga nejasna in slabo opredeljena; primeri ko dr.vloga vključuje nasprotna pričakovanja; konflikte povzročajo tudi dr.spremembe & nezmožnost posameznikov da bi se jim prilagodili.

Konflikti med vlogami: nastajajo zaradi prevelikega števila vlog

>**posledice:** družba odstopanje lahko tolerira; večja odstopanja družba formalno ali neformalno sankcionira.

Družbeni položaji izhajajo iz mesta, ki ga ima posameznik v dr.strukturi in jih zaseda oz.zavzema. Iz dr.položaja izvajamo dol.vloge, ki predstavljajo obnašanje posameznika na dol.položaju. Dr. položaji kažejo na stopnjo ugleda oz. spoštovanja, ki ga družba pripisuje posamezniku. Položaji so razl. vrednoteni.

Družbeni statusi izražajo ugled, prestiž, spoštovanje, ki ga posameznik uživa na določenem položaju. So simbolno oz. *znakovno opredeljeni*; pomeni da položaje prepoznamo že po zunanjih znakih, simbolih (obleka, priponka, izkaznica, napis).

Pripisan družbeni položaj: je položaj, ki ga nasledimo ali podedujemo že ob rojstvu. Determinante: *etnično, rasno, versko poreklo (še posebej mod.družbe); družinsko poreklo; spol; starost*.

Pridobljen družbeni položaj: je rezultat osebnih naporov, znanja, sposobnosti, delavnosti posameznika &ga kultura vrednoti pozitivno ali negativno. Determinanti: *izobrazba; poklic*.

Statusni simboli: so zunanji znaki, preko katerih prepoznavamo človekov dr.status. Omogočajo: *prepoznavanje položaja; vrednotenje posameznika kot nosilca znaka; prepoznavanje hierarhije*. Ti znaki so: *materialne dobrine, način preživljanja prostega časa, način izražanja in naslavljanja, druženje s pomembnimi ljudmi*.

Položajno neskladje ali statusna inkonsistenca: je neskladje med statusnimi simboli & ugledom. Če posedujemo statusne simbole, vendar ti družba ne priznava ugleda in s tem visokega položaja v družbi.

Življenjski status posameznika: je nekakšna vsota vseh ovrednotenih položajev dol.osebe, vseh pripisanih & pridobljenih statusov. Največjo vlogo ima **ključni status**, ki je za posameznika najpomembnejši.

Družbena skupina je enota, ki jo tvorita najmanj dva ali več posameznikov, ki so med seboj povezani.

Značilnosti:

- *skupna dejavnost* (izhaja iz potreb zaradi katere se ljudje vključujejo v skupino);
- *občutek pripadnosti skupini* (prispeva k oblikovanju človekove identitete);
- *skupna stališča vrednote norme* (so zapisana ali pa se ohranjajo kot nenapisana pravila navade običaji).

Dr.skupine se ustanovljajo *prostovoljno* (na lastno pobudo) ali *vsiljeno* (v okviru dr.institucij).

Klasifikacije družbenih skupin:

- **funkcionalna** (glede na dejavnosti, s katerimi se skupina ukvarja- ekonomske, družinsko sorodstvene, vzgojno izobraževalne, politične, verske, kulturne);
- **dihotomna** (glede na vrsto odnosov, način delovanja, vrsto pravil ki urejajo medsebojne odnose).

Značilnosti primarne družbene skupine:

- *intimnosti stikov* (medsebojno zaupanje, pomoč, ljubezen, spoštovanje);
- *močan občutek pripadnosti, medsebojne solidarnosti in varnosti*.

Pomen primarnih skupin: zadovoljujejo potrebe po materialni & psihični varnosti; izvajajo dr.nadzor z neformalnimi sankcijami ki so lahko zelo boleče; pomembne so v procesu socializacije kot most med posameznikom & širšo družbo.

Značilnosti sekundarne družbene skupine:

- so večje dr. tvorbe;
- slonijo na pretežno neosebni, posredni, formalno urejeni odnosi;
- nastajajo na temelju posebnih interesov in ciljev;
- pripadniki imajo specializirane dr.vloge;
- prevladujejo odnosi podrejenosti in nadrejenosti;
- manjši dr.nadzor.

Značilnosti formalnih dr.skupin: formalni način vodenja; vstopni & izstopni pogoji za člane, posebno ime in razpoznavni znak, natančno določen cilj oz. dejavnost, posameznik ima le eno od dr.vlog.

Značilnosti neformalnih dr.skupin: so ponavadi naključne skupine, nimajo formalnega vodstva in organizacije, so bolj ali manj notranje povezane. Vse primarne skupine so tudi neformalne, ni pa nujno da velja tudi obratno. Pri formalnih skupinah so vnaprej cilji določeni, v neformalnih skupinah pa se oblikujejo spontano.

> Družb. skupine vplivajo na oblikovanje posameznikove identitete: vplivajo s svojimi normami, vrednotami, stališči & z občutkom pripadnosti skupini.

Družbene organizacije so formalne družbene skupine, v katere se posamezniki povezujejo zaradi doseganja skupnih ciljev in zadovoljevanja skupnih potreb.

Značilnosti:

- posameznik ima le eno izmed dr. vlog;
- članstvo je nenadomestljivo;
- so razmeroma trajne družbene tvorbe;
- značilna je posebna notranja strukturiranost, ki temelji na hierarhiji odnosov vlog in položajev.

Birokratska organizacije: uslužbenci opravljajo ozko specializirane dolžnosti, imajo ozko opredeljeno odgovornost do nadrejenih; hierarhično strukturirana organizacija, hierarhija položajev & vlog; delo poteka po ustaljenem redu in navodilih, disciplinirano, malo svobode in iniciative; dela se opravljajo brezosebno in nepristransko; zaposlovanje ne poteka na podlagi strokovne izobrazbe in primernih kvalifikacij.

Značilnosti: hierarhična struktura, ozko specializirane dolžnosti, natančno opredeljene odgovornosti do nadrejenih, ustaljen red, formalna pravila, nepristranskost in brezosebnost, strokovna kompetenca, ločitev javnega in zasebnega.

- **Prednosti:** točnost, hitrost, cenenost, učinkovitost storitev; strogost spoštovanja pravil zmanjšuje konflikte zaradi enakosti obravnave, predvidljivosti delovanja.
- **Slabosti:** razosebljanje zaposlenih duši iniciativnost, spontanost, kreativnost; brezosebni odnosi lahko vodijo v nesmiselnost spoštovanja pravil, v neprijaznost in zamudnost; nezmožnost delovanja v nepredvidljivih okoliščinah.

Mertonova kritika: brezosebna pravila lahko postanejo sama sebi namen in ne sredstvo za dosego, uresničitev ciljev; brezosebnost v odnosih upočasni birokratske postopke, kar vodi v napetosti in konflikte. Birokratska org. je disfunkcionalna, ker prevladujejo negativne lastnosti nad koristnostjo in funkcionalnostjo.

Birokracija je sloj uslužbencev v birokratskih organizacijah, največji v državni administraciji.

Človek organizacije:

- je človek, ki je popolnoma podrejen organizaciji, ki lastne potrebe in interese poistoveti z interesi in potrebami organizacije, v kateri živi;
- je splošno sprejet in zaželen odnos do dela, kjer celotno delavno dobo posvetijo veliko časa in energije organizaciji.

Družbene institucije:

Notranja strukturiranost: temeljna sestavina so odnosi, položaji, vloge; za večino institucij je značilna formalno določena hierarhija odnosov, vlog, položajev.

Značilnosti: vsaka institucija je usmerjena k določenemu namenu, ki se doseže s skupnim družbenim delovanjem ljudi; so razmeroma trajne dr. tvorbe; so strukturirane- večinoma hierarhično strukturirani odnosi & vloge; odnosi & vloge so družbeno priznani & varovani.

Splošne družbene funkcije družbenih institucij: omogočajo neprekinjenost & kontinuiteto v dr. življenju; izvajajo funkcijo dr. nadzora & prisiljevanja; utrjujejo & stabilizirajo dr. življenje.

Družba: je najširša celota ljudi & njihovih odnosov, v okviru celote poteka življenje ljudi (rojstvo, socializacija, delo, smrt,..).

Je objektivno dejstvo, kar pomeni, da je za vsakega posameznika družba že objektivno dana, rodi se v družbi, ki je že oblikovana & obstaja neodvisno od njegove dejavnosti.

Strukturiranje družbenosti pa kaže na to, da ljudje družbo ustvarjajo, ohranjajo, spreminjajo skupno v medsebojnih odnosih.

Globalna družba: je družba, ki je sposobna samostojnega obstoja oz. preživetja & razvoja na določeni stopnji družbenega razvoja. Njene temeljne funkcije so proizvodnja materialnih dobrin, tvorba uporaba in ohranjanje jezika, biološka reprodukcija, socializacija, sistem vrednot & norm. Temeljni značilnosti sta *samozadostnost in sposobnost preživetja*.

Družbena struktura pomeni, da je katerakoli družba sestavljena iz delov, ki delujejo kot celota. Nanjo lahko gledamo z dveh vidikov: kvantitativni (struktura glede na posamezne značilnosti ljudi; spol, starost, poklic, izobrazba,...: To je statistični vidik strukture, razlike se izražajo numerično) in kvalitativni (struktura glede na vsebinsko plat dr. življenja- odnosi, vloge, organizacije, statusi,...).

Socialne kategorije: so skupine ljudi, ki jih družijo nekatere skupne značilnosti, čeprav niso povezani z medsebojnimi stiki, komunikacijo, dejavnostjo, interesi ali pa so te povezave zelo šibke. Niso hierarhično razporejene v družbi, čeprav jim družba lahko pripisuje višji ali nižji status.

"Naše" in "Vaše" družbene skupine: "Naše" skupine so skupine, ki jim oseba pripada & se z njimi poistoveti, ostale so "Vaše" oz. "Tuje" skupine. Meje, ločnice so prostorske (sosesčina, lokalna skupnost, država) ali družbene (sorodstvene, etnične, verske skupine) razdalje. Pripadnost skupinam članom dviga samopodobo.

Referenčna skupina: je skupina, s katero se človek najmočneje istoveti, je zanj najpomembnejši vir vrednot, stališč, norm, tudi načinov čustvovanja, obnašanja & delovanja. Ni nujno, da tej skupini tudi pripadamo. Skupina daje možnosti doseganja višjega statusa, pridobivanja materialnih privilegijev oz. privilegijev psiholoških in socialnih ugodnosti, pozitivne samopodobe.

Družbena mreža in omrežje: številni neformalni stiki & odnosi preko življenja tvorijo soc. mrežo, ki posamezniku predstavljajo socialni kapital (prinaša prednost).